

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Simbolul Credinței (VIII)

Opera de mîntuire (art. 3—7)

Privită în conținutul ei, opera de mîntuire apare ca întreită slujire a Mîntuitorului ca profet, arhieru și împărat; privită, însă, în special după direcțiile ei, opera de mîntuire se arată ca îndreptîndu-se în primul rînd către Dumnezeu Tatăl, în al doilea rînd către firea omenească a Mîntuitorului și în al treilea rînd către toți oamenii.

Către Dumnezeu Tatăl se îndreaptă Mîntuitorul, întrucît Tatălui se aduce pe Sine jertfă curată, „s-a adus lui Dumnezeu pe Sine, jertfă fără prihană” (Evr. 9, 14); „și s-a dat pe Sine pentru noi, prin os și jertfă lui Dumnezeu, întru miros cu bună mireasmă” (Efes. 5, 2) și „preț de răscumpărare pentru toți” (I Tim. 2, 6). Totodată, Tatăl l-a dat pe Fiul Său spre jertfă pentru păcate (Ioan 3, 16), împovărîndu-l cu blestemul legii, El, Fiul, suportînd în locul lumii pedeapsa (Gal. 3, 13), deci plătind datoria în locul omului și răscumpărîndu-l pe acesta. Astfel, jertfa Mîntuitorului este, pe de o parte, dreaptă pedeapsă pentru păcat, prin care s-a nesocotit absoluta dreptate a lui Dumnezeu; iar pe de altă parte, aceeași jertfă fiind de bună voie și a Celui fără de păcat, nedatorată, în desăvîrșită ascultare pînă la moarte (Filip. 2, 8), este cinstire, omagiere, preamărire a lui Dumnezeu Cel absolut drept, punere în deplină lumină a majestății dumnezeiești, cum Mîntuitorul însuși spune către Tatăl: „Eu Te-am preamărit pe Tine pe pămînt” (Ioan 17, 4).

Către firea Sa umană se îndreaptă Mîntuitorul întrucît, întrupîndu-se, pe această fire și-o însușește, curată dar cu slăbiciunile nepăcătoase ale ei cea căzută (foame, sete, oboseală, patimă, moarte), ca s-o întărească prin ascultare și jertfă, ridicînd-o de la stricăciune la nestricăciune, s-o perfecționeze, s-o umple cu har, străbătînd-o, adică făcînd-o transparentă pentru energia divină harică, într-un cuvînt, îndumnezeind-o. Și așa, îndumnezeită și înălțată, firea umană a Mîntuitorului este prin El înfățișată Tatălui; iar, apoi, dăruită tuturor celor care se unesc cu El, cu Hristos, în Biserică, mai ales prin Euharistie, pentru ca acolo unde este El să fie și ei: „Mă duc să vă găsesc loc. Și dacă Mă voi duce și vă voi găsi loc, iarăși voi veni și vă voi lua la Mine, ca să fiți și voi unde sînt Eu” (Ioan 14, 2—3).

Către toți oamenii și îndreaptă Hristos lucrarea mîntuitoare întrucît „Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Tim. 2, 4). Întrupîndu-se, Mîntuitorul ia în Sine

firea omenească în generalitatea ei, ca fire omenească; și astfel, prin întrupare, Mîntuitorul cuprinde, rezumă sau recapitulează în Sine pe toți oamenii, după natura lor de oameni, adică ființial (ontologic). În chip tainic, Hristos ne cuprinde, ne adună sau ne concentrează în Sine pe toți, încît jertfindu-se El și îndumnezeindu-se firea Sa omenească, sîntem și noi, în chip tainic, duhovnicește, aduși jertfă și îndumnezeiți în El. În tot ce face Hristos „pentru noi și pentru a noastră mîntuire” sîntem cuprinși și noi, tainic; Hristos este un centru în care, tainic, se concentrează umanitatea întreagă. Obiectiv (tainic, duhovnicește), în Hristos omenitatea întreagă a urcat pe scara mîntuirii. „Dumnezeu... pe noi cei ce eram morți prin greșelile noastre, ne-a făcut viu împreună cu Hristos... și împreună cu El ne-a sculat și împreună ne-a așezat întru cele cerești, în Hristos Iisus” (Efes. 2, 4—6).

Aceasta este direcția operii de mîntuire către toți oamenii, privită după latura ei ființială, adică a îndumnezeirii firii omenești în însăși esența acesteia, în Hristos; dar opera de mîntuire se îndreaptă către toți oamenii și după latura sau aspectul ei moral, prin aceea că Hristos-Omul se dă pe Sine ca model suprem de viață morală după voia Părintelui ceresc, adică pildă de perfecțiune umană în virtute pentru cei ce-L urmează. Căci cei ce urmează cu vrednicie pe Hristos sînt „urמָּתֹרִי לִי דִּמְיוֹנִי” (Efes. 5, 1, 8), „făcînd în suflul voia lui Dumnezeu” (Efes. 6, 6), ca, învățîndu-se de la Hristos (Matei 11, 29), cugînd „la fel ca și Hristos Iisus” (Filip. 2, 5) și luînd „toată armătura lui Dumnezeu” (Efes. 6, 13), să urce pe calea desăvîrșirii morale pînă „la unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvîrșit, la măsura virteii deplinătății lui Hristos” (Efes. 4, 13).

Și aici, însușindu-ne prin credință dreapta descoperire divină despre mîntuire, care este actul cel mai minunat al lui Dumnezeu în legătură cu lumea, avem siguranța că, în Biserica noastră dreptmăritoare și viețuind după povata ei, ne găsim înaintînd pe calea spre împărăția lui Hristos care nu va apune niciodată. „De aceea, fiindcă primim o împărăție neclintită (împărăția lui Hristos), să fim mulțumitori, și așa să-i aducem lui Dumnezeu închinare plăcută, cu evlavie și cu sfială” (Evr. 12, 28).

Pr. Prof. Isidor Todoran

380 de ani de la Unirea Țărilor Române sub Mihai Vodă Viteazul

Unitatea poporului român — flacără veșnic vie

Anul acesta, poporul nostru sărbătorește două mari evenimente cu adevărat semnificative în conștiința și istoria sa: împlinirea a 2050 de ani de la crearea statului dac centralizat și independent sub conducerea marelui rege Burebista, și 380 de ani de la Unirea politică a celor trei țări românești sub sceptrul neînfăcșurului voievod Mihai Viteazul. Evenimentele la care ne referim, atestă vechimea aspirațiilor de unitate a locuitorilor vechii dacice și forța de iradiere a acestui ideal care, asemenea unei făclii nestinse, a străbătut prin vreme, luminînd calea poporului neconținut.

Premizele unității românilor, așezate pe temelia solidă a conștiinței romanității lor și a unității de neam, aveau în vedere: originea latină a limbii române și originea romană a poporului român, permanența vieții sale pe teritoriul său național și unitatea sa etnică, lingvistică, culturală și, uneori, politică.

Originea romană a limbii și a poporului român a intrat în conștiința românilor de timpuriu, conturîndu-se tot mai clar cu trecerea vremii. Înainte de a o cunoaște umanității, o știa poporul român și de la el au învățat-o cîntărilor străini. Din tradiția vie în conștiința poporului român de la Dunărea inferioară, a preluat, în secolul al XII-lea, istoricul bizantin Ioan Kinamos, știrea cu privire la descendența românilor din coloniștii aduși din Italia. Sublinierea scriitorului bizantin că se spune acest lucru, înseamnă că ideea descendenței românilor era în circulație în conștiința oamenilor și, în primul rînd, în conștiința românilor.

La același fapt se referea și papa Inocențiu al III-lea în corespondența sa din anii 1200—1202 cu Ioniță Caloian, țarul „bulgarilor și vlahilor”. Vorbînd despre descendența romană a țarului și a poporului peste care domnea, papa raportează cunoștințele la ceea ce se spunea în popor cu privire la descendența sa romană. În 1404, din aceeași sursă culegea știrea arhiepiscopul Ioan de Sultanieh, pe care a consemnat-o în tratatul său de geografie, intitulat: *Libellus de Notitia Orbis*, afirmînd că după cum se spune, românii se trag din romani și ei înșiși afirmă cu mîndrie că sînt romani, deoarece vorbesc aproape ca romanii.

În a doua jumătate a secolului al XV-lea, conștiința poporului român despre originea sa este consemnată de Nicola de Modrusio în lucrarea

De bellis Gothorum (1473). Din 1532, avem mărturia scrisă a lui Francesco Della Valle; iar spre sfîrșitul aceluiași veac, italianul Giovannandrea Gromo notează, după propria lor mărturisire, că românii sînt urmașii coloniștilor romani și au fost lăsați de Adrian pentru paza acelei țări, ceea ce explică limba lor asemănătoare cu romana veche.

Umanistul român Nicolaus Olahus, referindu-se la conștiința originii romane a poporului său și a limbii acestuia, afirma că românii din Țara Românească, Moldova și Transilvania, se socotesc a fi o colonie a romanilor, dovada constituind-o mai ales cuvintele comune din limba română cu cele din limba latină.

Existența unei asemenea conștiințe populare colective explică atașamentul puternic al românilor pentru limba lor. În fața unei atît de puternice realități, Antonius Bonfinius era cuprins de mirare cum și-au păstrat românii limba latină, în mijlocul invaziilor barbare. El găsea explicația în faptul că românii pare că s-au luptat mai mult pentru păstrarea limbii decît pentru viață.

Conștiința originii și a limbii sale,

prezentă la poporul român în întreg evul mediu, a generat o conștiință de neam tot atît de activă și adînc înrădăcinată. Numeroase mărturii atestă existența sentimentului de apartenență la comunitatea de neam.

Conștiința de neam a fost exprimată de poporul român, printre altele, și prin însuși numele cu care se numea pe sine: român, românesc, limbă românească. Conștiința populară s-a transmis și s-a transformat în conștiință cîntărească. Răspîndind aceste noțiuni, cîntărilor urmăreau, totodată, și răspîndirea scrisului în limba română și promovarea limbii române ca limbă de cultură. Astfel, Coreși, în Predoslovie *Psaltirii* din 1570, consemnează că „întru biserică mai virtos cîntă cuvînte cu înțelesul meu să grăiesc ca și alaltă să învețe, decît întunecatul de cuvinte neînțelese într-alte limbi”.

O dată cu răspîndirea cărților coreșene și ale aceluia ce le-au urmat în toate teritoriile locuite de români,

Prof. Petru I. Dan

(Continuare în pag. a 4-a)

Sfîntul Grigorie de Nazianz:

Numele date Mîntuitorului Iisus Hristos

Cuvîntul IV teologic

Numele propriu al Celui fără de început este Tatăl, numele propriu al Celui Născut fără de început este Fiul, numele propriu al Celui purces sau care purcede fără naștere este Sfîntul Duh (cap. 19).

Cred că Mîntuitorul se numește Fiul pentru că este identic cu Tatăl sub raportul ființei; dar nu numai pentru aceasta, ci și pentru că El își are originea în Tatăl. Se numește Unul Născut, nu numai pentru că El este singurul Fiul al unui singur Tatăl, ci și pentru că s-a născut în chip unic, nu așa cum se nasc trupurile omenești. Se numește Cuvînt-Logos, pentru că El se află față de Tatăl așa cum se află cuvîntul față de minte; nu numai din cauza lipsei de orice schimbare adusă de naștere, ci și din cauza strîmsei legături cu Tatăl, precum și din pricina rolului său de interpret al Acestuia. Poate va zice cineva că raportul dintre Tatăl și Fiul ar fi ca acela dintre definiție și lucrul definit, întrucît și definiția se numește tot logos... Fiul este o demonstrație concentrată și ușoară a firii Tatălui. Orice odrasla este expresia tăcută a

odraslitorului. Dacă cineva ar zice că Mîntuitorul este numit Cuvînt-Logos și pentru motivul că El este în toate cele ce există, nu va greși în judecata sa. În adevăr, ce există care să nu fie prin Logos? Mîntuitorul se numește Înțelepciune-Sophia, ca deținător al științei lucrurilor dumnezeiești și omenești. Cum ar fi cu putință ca Ziditorul să nu cunoască rațiunile lucrurilor pe care le-a zidit? El este numit Putere ca păstrător al celor create și dător de putere pentru susținerea acestora. Este numit Adevăr, întrucît este unul, nu multiplu în firea lui. Adevărul este unul singur, pe cînd minciuna este multiplă. Mîntuitorul este ca o pecete pură a Tatălui și ca o întipărire a Lui, cu totul nemincinoasă. El este numit Chip, ca fiind de o ființă cu Tatăl și pentru că Fiul e din Tatăl, nu Tatăl din Fiul. Natura Chipului este să fie o imitație a Arhetipului al cărui Chip se spune că este, deși în cazul de față El este mai mult decît aîut. În primul caz, e un chip nemîșcat al unui chip mișcat, pe cînd în cazul nostru e un Chip viu al unui Arhetip viu, Chipul posedînd o

identitate mai mare cu Tatăl decît o avea Set cu Adam și decît o are orice fiu cu tatăl său. Natura lucrurilor simple este nu ca în anumite privințe ele să se asemene, iar în altele să se deosebească, ci ca chipul să fie expresia integrală a totalității modelului, să fie adică între ele mai mult identitate decît asemănare. Mîntuitorul este numit Lumină ca strălucire a sufletei purificate prin cuvînt și prin viață. Dacă ignoranța și păcatul sînt întuneric, știința și viața în Dumnezeu sînt lumină. El este numit Viață, întrucît El este Lumină și pentru că e alcătuire și aducere la existență a întregii firii raționale. „În El trăim, ne mișcăm și sîntem”, potrivit îndoiței puteri și suflării a inspirației. De la El avem noi toți suflarea de viață și Duhul Sfînt toți cîți sîntem în stare să-L primim și atît cît deschidem gura minții. Mîntuitorul este numit Dreptate, pentru că El este împărțitorul acesteia după vrednicie, pentru că judecă drept pe cei de sub lege și pe cei de sub har, pentru că El arbitrează raporturile dintre suflet și trup în sensul ca sufletul să conducă, iar trupul să fie condus, ca elementul superior să domine elementul inferior, ca nu cumva ce este rău să se răzvrătească împotriva a ceea ce este bun. El este numit Sfințenie, cu puritate, pentru că puritatea să fie primită prin puritate. El este numit Răscumpărare, pentru că ne eliberează din lanțurile păcatului și se dă pe Sine ca răscumpărare pentru noi, adică drept purificare a lumii. Este numit Înviere, întrucît ne ridică de aici și ne readuce la viață pe cei ce sîntem omorîți de păcat (cap. 20).

Traducere de Pr. prof. Ioan G. Coman

Despre „educația” bătrînilor

Se vorbește mult și pe bună dreptate, despre formarea omului tânăr, despre educarea lui, despre chemările înalte, luminoase și curate ale acestei vîrste minunate, dar rar înțelegim vorbindu-se despre bătrînețe, despre „educarea”, da, despre educarea bătrînilor, lucru care deși pare strănui, totuși nu-i chiar atît de lipsit de importanță.

În mod normal, la această binecuvîntată vîrstă, totul este, sau trebuie să fie limpede, senin, măreț, luminat. Pentru că acum, la această vîrstă, se consideră, se crede de toată lumea, că sînt adunate experiențele bogate ale unor ani îndelungați, în care un om nu s-a îngrijit să acumuleze numai bunuri materiale, care pînă la urmă se dovedesc a fi așa de trecătoare, ci s-a îngrijit să-și adune o comoară de bunuri spirituale, nepieritoare, ce-l face pe omul mai înaintat în vîrstă, să fie așa de măreț, să aibă o înținută încărcată de o împărătească demnitate, să se vadă că are în firea lui adunate valori ce-i determină pe toți să-l privească cu respect, cu bucurie, cu dragoste, cu admirație și să gîndească în sinea lor. Iată, acesta este un exemplar din specia noastră, un exemplar nobil și rar, care prin eforturi deosebite s-a ridicat pînă la înălțimea la care se află acum, de om adevărat, dovedindu-ne că timpul nu degradează ființa omenească, ci o întregeste, îi sporește și mai mult calitățile, o încununază și o luminează, făcînd ca sfîrșitul pămîntesc a acestei ființe, să fie ca un amurg impresionant și măreț, asemenea unui apus senin de soare, ce încununază o zi de muncă adevărată.

Unul dintre gînditorii secolului nostru, Herman Hesse, într-o pagină ce a fost intitulată în traducerea românească „Despre Senectute”, se ocupă tocmai despre ceea ce am spus la început, că s-ar putea numi „educația” bătrînilor.

În această pagină Herman Hesse vorbește cu mult temei, cu profunzime, cu o mare claritate, despre comportarea omului în vîrstă, despre atitudinea pe care trebuie să o avem față de viața la vîrsta înaintată. Despre sfînta datorie ce o are omul atunci cînd, nu cu reținere, ci cu cea mai mare bucurie, cu satisfacție și mîndrie trebuie să spună: sînt bătrîn. Am ajuns la binecuvîntata vreme a bătrîneții. Cuvînt ce mi se pare destul de relativ. Pentru că anii pe care-i avem atunci cînd noi considerăm că sîntem bătrîni, în comparație cu timpul și cu eternitatea, sînt extrem de puțini, încît nu știu dacă avem dreptul să ne numim cu adevărat bătrîni, după cum nici fructul toamnei nu se poate numi bătrîn, ci doar împlinit, maturizat, copt, avînd adunate în el toată lumina și căldura cerului de vară, toată aroma și gîsul sevelor extrase din străfunduri, fiind gata acum ca aceste bunătăți să le împartă tuturor celor ce-l vor culege și-i vor gusta miezul parfumat. Tot așa după cum nu se poate numi „bătrîn” nici bobul rumen de griu ce a adunat în minusculele sale hambar germeni de viață, elemente prețioase încărcate de puteri miraculoase, care pe masa noastră se transformă în viață, iar pe altarul Bisericii noastre, se preface în

mod real în Trupul Domnului Hristos, pe care gustîndu-l devenim și noi nemuritori, după cuvîntul Evangheliei, care ne asigură: „Cine mănîncă din Pîinea aceasta, viu va fi în veci” (Ioan 6, 51).

În scrisul său, ca într-un poem, Herman Hesse se adresează deosebit de cald bătrînilor, spunînd:

„Noi, bătrîni cu părul alb, avem, asemenea confrăților noștri mai tineri, propria noastră misiune, care dă sens existenței noastre...”

A fi bătrîn e o sarcină tot atît de frumoasă și de sacră precum e cea de a fi tînăr; a învăța să mori și a muri sînt funcții tot atît de prețioase ca altele — cu condiția ca ele să fie îndeplinite cu respect pentru sensul și sfîntenia vieții. Un om bătrîn, care urăște și se teme de părul alb și de apropierea morții, nu este un reprezentant demn al treptei sale de viață, la fel cum un ins tînăr și viguros care-și urăște profesiunea și munca lui de zi cu zi și caută să li se sustragă, nu este un reprezentant al generației sale. Știe oricine că vîrsta înaintată aduce cu sine greutăți și că la capătul ei stă moartea... Dar ar fi meschin și trist să te pleci doar asupra acestui proces de decădere, ignorînd că bătrînețea își are părțile ei bune, avantajele, consolările și bucuriile ei.

Cînd se înțîlesc doi bătrîni, n-ar trebui să facă numai un schimb de păreri despre suferințe și necazuri, ci și de experiențele și trăirile vesele consolatoare...

„Privitul, conținutul, meditația, sînt tot atitea daruri pe care doar la vîrsta înaintată le poate gusta omul în toată profunzimea” (Herman Hesse, Despre Senectute, trad. în rom. de Herta Perez, Convorbiri Literare, nr. 7, iulie 1977, p. 16).

La noi, în timpurile acestea, darurile pe care societatea le-a rezervat și le oferă celor vîrstnici, sînt tot atît de multe ca și acelea pe care le-a pus la îndemîna celor tineri.

Condițiile de viață, mijloacele de existență, dragostea și admirația cu care este înconjurat omul care și-a împlinit datorita față de viață și a ajuns să fie trecut în categoria numită a pensionarilor, ce este considerată tot atît de valoroasă ca și categoria celor ce se află în plin efort și activitate, sînt răsplată pe care societatea noastră o acordă cu generozitate bătrînilor, răsplată însoțită de respectul tuturor.

Gîndurile acestea sînt un cald omagiu închinat oamenilor înțelepți care sînt bătrîni, despre care spune Sf. Scriptură: „Oare nu la bătrîni să-lăsluiește înțelepciunea și priceperea nu merge mină în mină cu vîrsta înaintată?” (Iov 12, 12). Bătrînilor dornici să-și ducă cu cinste crucea pe care au primit-o de la Dumnezeu, dovedindu-ne prin dragostea plină de bucurie față de viață, prin setea de a fi utili, folositori societății, prin ceea ce are omul mai prețios la vîrsta aceasta: experiența, bunătatea și înțelepciunea, că nu sînt îmbătrîniți cu sufletul, că dispun de o forță și putere spirituală ce încălzește și luminează calea tinerilor.

† IUSTINIAN MARAMUREȘANUL
Episcop

Viața mănăstirească integrată în Biserică și societate

Unul din atributele sufletului omenească este dorul nepotolit după cunoașterea și înțelegerea frumuseții duhovnicești. Această frumusețe duhovnicească se oglindește mai mult ca oriunde în Biserica Ortodoxă, în slujba ortodoxă, plină de strălucire și frumusețe, în icoana ortodoxă, în mănăstirea ortodoxă cu întreaga ei tradiție și viață duhovnicească.

Mănăstirea este locul unde Ortodoxia își păstrează comoara întregii sale tradiții de viață creștină, locul de înfrumusețare a credinciosului. Dar peste toate aceste frumuseți strălucește chipul credinciosului duhovnicesc, în care se oglindește nu cerul, ci însuși Hristos: „Frumusețea cea prea luminată”.

Numele omului duhovnicesc este „Frumusețe”, iar știința lui, dorul lui după cunoașterea virtuții, „Iubire de frumusețe”.

Frumusețea este un atribut al Dumnezeu, al numelui lui Dumnezeu. Întreaga făptură ieșită din mîinile lui Dumnezeu era la început „foarte frumoasă” (Geneză 1, 31), iar omul, plămuit după însuși chipul de frumusețe al lui Dumnezeu, le întrecă pe toate în frumusețe. Păcatul a întunecat și chipul omului și a urît și întreaga făptură. Prin intruparea Sa, Mîntuitorul a dat puțință făpturii Sale să devină iarăși frumoasă, mai frumoasă chiar decît la început. Întreaga creștinătate este chemată să se împărtășească din această frumusețe, dar în chip deosebit viața monahicească a fost binecuvîntată. Ea are darul de a purta în lume mesajul frumuseții dumnezeiești, cum spun Sfinții Părinți. Viața monahală este chemată să arate, să mărturisească mereu lumii chipul vieții celei desăvîșite, chipul vieții îmbunătățite prin trăirea în virtute.

cum spune Sfîntul Vasile cel Mare, viața pe care credincioșii din lume mai greu o pot înfăptui. Viața mănăstirească, spune Sfîntul Teodor Studitul, are chemarea de a se ruga neîncetat pentru înfrumusețarea făpturii. Dar fuga și lepădarea de păcatele lumii e condiția de bază a vieții creștinului îmbunătățit, condiția înfrumusețării sale duhovnicești. Omul duhovnicesc trebuie să-și curețe întreaga sa viață lăuntrică de mărăcișul patimilor și pornirilor păcătoase, ca virtuțile cele mai cuprinzătoare: simplitate, smerenie, sfîntenie, încununată de desăvîșita dragoste, să-și înfrumusețeze întreaga sa ființă. Astfel împodobit, monahul, încă în trup fiind, devine un ce-

tăean al cerului, viața sa este viață înereză, arvună a veacului ce va să fie.

Viața monahală este forma superioară de viață creștină, de trăire duhovnicească. Această formă este un sfat pentru cei curajoși și nu o poruncă, pentru că „nu toți pot înțelege lucrul acesta”.

Mănăstirile sînt o podobă a Ortodoxiei, pline de făuritori ai virtu-

ții, ai vieții celei duhovnicești. Monahii apară mărturisirea de credință a Bisericii, ei întăresc pe credincioși în apărarea dreptei credințe, fapt care contribuie la unitatea suflătească a credincioșilor în jurul Bisericii, „ca toți să fie una” (Ioan 17, 21).

Viața monahală își are rostul ei atît pentru viața interioară cît și pentru viața exterioară a Bisericii. Mănăstirea este ca „o cetate pe vîrf de munte”, spre care privesc, din toate părțile, ochii credincioșilor Bisericii, sau ca un far care luminează în mijlocul mării drumul călătorilor, drumul sufletelor însetate de lumina Evangheliei.

Mănăstirile sînt loc de desăvîșită viață bisericească, de frumoase virtuți creștinești, de evlavioase slujbe, de bogată mîngiere sufletească, pilde de viață creștinească și de aleasă trăire în virtute.

Monahul este un om de rugăciune pentru sine, pentru aceia care nu știu, nu pot, sau n-au timp să se roage. Rugăciunea monahului este un izvor nesecat de putere prin care se vestește dumnezeirea Cuvîntului. Viețuitorii de mănăstire se roagă pentru ei și pentru toți dreptmăritorii creștini, pentru conducătorii lor duhovnicești și pămîntești și pentru binele tuturor oamenilor. Prin viața monahală de rugăciune, intrăm în duhul de rugăciune al Bisericii în lucrarea duhovnicească a slujbelor cu simțăminte de adorație, de smerenie, de mulțumită și de cerere, de supunere și de încredere, de luptă, de dăruire și de dragoste, pentru a face din rugăciunile Bisericii propria noastră rugăciune.

Rugăciunile, cîntările, lecturile și implorările harul divin, se revărsă ca o mană cerească, binefăcătoare, asupra tuturor creștinilor de pretutindeni.

Mănăstirile mărturisesc astăzi dorința de fraternitate creștină, de ru-

găciune pentru unitatea creștină, de dragoste creștină față de semenii și care exprimă, de fapt, marea dorință a întregii creștinătăți, de a ajunge la plenitudinea unității și comuniunii creștine, expresie reală a unității bisericești, după care suspină atît de mult Biserica Mîntuitorului Hristos.

În rugăciunile monahilor, ca și ale întregii Biserici, sînt prevăzute cereri „pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfinților lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor”.

Rugăciunea pentru sine și pentru aproapele este semnul jertfelniciei călugărului față de aproapele. Dacă prin muncă și rugăciune monahii justifică sederea lor în mănăstire, ei se roagă pentru apărarea păcii și instaurarea ei în lume. Temeiurile luptei pentru pace sălășluiesc în însăși rațiunea de a fi a vieții călugărești, viață de liniște și de pace desăvîșită.

Monahul, departe de a fi un izolat, reflectă în viața lui, oglinda timpului în care trăiește și la care participă, evident, de pe poziția lui specifică. Sfinții Părinți vorbesc de acea prospețime sufletească, de acea înnoire duhovnicească. Această prospețime se realizează prin participarea la toate aspectele care preocupă lumea contemporană: pacea, dezarmarea, dreptatea socială, înșănătoșirea morală etc. Prin aceasta, monahul mărturisește că este un părtaș la viața societății în care el trăiește.

Nu înseamnă că în mănăstire se duce numai o viață de rugăciune, ci și de muncă, „ora et labora”. Aici se practică unele îndeletniciri

potrivite cu sfîntenia și specificul locului, spre a fi de folos poporului. În mănăstirile noastre se fauresc opere de mare valoare artistică, mărturisind despre dragostea de bine și de frumos a talentului nostru popor român. Prin aceasta se dovedește dragostea față de poporul și neamul din care monahii fac parte. Prin aceasta monahul dovedește că nu este un ins izolat de lume, ci puternic ancorat în comunitatea din care face parte, știind bine că mîntuirea se realizează în comuniunea dragostei și a rugăciunilor întregii Biserici.

† ADRIAN BOTOȘĂNEANUL
Episcop-vicar

Fericirea a opta și a noua

În înșirarea fericirilor, Domnul Hristos a început prin a-i fericii pe „cei săraci cu duhul”, spunînd că a lor este „împărăția cerurilor”. Tot „împărăția cerurilor” o făgăduiește Domnul Hristos și celor „prigoniți pentru dreptate”, căci zice: „Feriți-vă cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este împărăția cerurilor”. Despre „cei flămînzi și însetați de dreptate” a spus Domnul, în a patra fericire, că „se vor sătura”. Despre aceiași „flămînzi de dreptate”, care sînt statornici în împlinirea dreptății, spune Domnul Hristos, în a opta fericire, că „a lor este „împărăția cerurilor”.

Într-adevăr, în împărăția cerurilor intră „cei săraci cu duhul”, adică cei smeriți, pentru că sînt în căutarea bogăției sufletești, în căutarea dreptății. Și tot „împărăția cerurilor” li se făgăduiește celor statornici în căutarea dreptății, pînă la acea măsură că răbdă toate împotrivirile ce vin asupra lor, numai să poată rea-

liza binele, să poată împlini dreptatea și să fie numărați cu cei drepti.

În căutarea dreptății, prin blîndețe și milostivire, prin curăția inimii și realizarea păcii, ostentorii au de învins piedici dinăuntru, din propria lor ființă, și neînțelegeri din afară, din partea celor ce nu sînt de aceeași lucrare și n-au ajuns la aceeași măsură de înțelegere. Toate aceste împotriviri și piedici sînt un fel de prigoniri pentru dreptate, pe care răbdîndu-le, „cel flămîn și însetat de dreptate” se face vrednic de „împărăția cerurilor”, în care ajung „silitorii” (Matei 11, 12). Piedicile în calea împlinirii virtuților sînt adevărata verificare a celui angajat în lucrarea virtuții. „Cel ce va răbda pînă în sfîrșit, acela se va mîntui”, zice Domnul Hristos (Matei 10, 22).

În lucrarea lor de propovăduitori ai Sfintei Evanghelii, pe ucenicii Domnului îi așteptau multe împo-

triviri din partea celor ce nu erau de un gînd cu ei. Despre aceasta i-a prevenit Mîntuitorul însuși, spunîndu-le că vor avea multe de împotriviri de la împotrivitori, dintre care unii vor ajunge „să creadă că aduc slujbă lui Dumnezeu”, cînd îi vor omorî pe ei (Ioan 16, 2). Și în astfel de împrejurări, ucenicii trebuiau să rămîna statornici în împlinirea dreptății, împlinind „toată dreptatea”. Ca răsplată pentru o astfel de osteneală pentru împlinirea binelei, „celor prigoniți pentru dreptate” Domnul le făgăduiește „împărăția cerurilor”.

Virtutea se împlinește cu osteneală și cu luptă se realizează și „dreptatea”, care se alcătuiește din împlinirea tuturor virtuților. Celor ce doresc să-l urmeze, Domnul Hristos le spune „să-și ia crucea în fiecare zi” (Luca 9, 23). Prin crucea pe care trebuie să ne-o luăm, ca să fim următori Mîntuitorului nostru, înțelegem partea de osteneală, legată de împlinirea rostului nostru de creștini. O înțelegeau aceasta foarte bine cei dinții creștini, care știau că „prin multe

suferințe ni se cade nouă să intrăm în împărăția lui Dumnezeu” (F. Ap. 14, 22).

Cine renunță la cruce, cine cedează piedicilor și împotrivirilor, dinăuntru și dinafară, acela renunță la dreptate, n-ajunge să fie prigoniți pentru dreptate și nu poate avea parte nici de împărăția lui Dumnezeu.

E bine să știm și aceea că nu orice suferință este ducătoare la dreptate, ci la dreptate duc numai suferințele pentru împlinirea virtuții, pentru realizarea dreptății. Sînt însă și suferințe în care ajung oamenii tocmai pentru că n-au căutat dreptatea. Tîlharul cel credincios, împreună răstîgnit cu Domnul Hristos, referindu-se la suferința lui și a celui alături de el, a spus: „Noi cu dreptate suferim, căci luăm vrednică plată a celor ce am făcut”, iar despre Domnul Hristos mărturisește că „n-a făcut nimic nedrept” (Luca 23, 41). Deosebirea între suferința pentru dreptate și cea pentru că nu s-a urmat dreptatea o face și Sfîntul Apostol Petru, scriînd: „Nimeni dintre voi să nu sufere ca ucigaș sau fur sau făcător de rele sau ca un

ispititor de lucruri străine” (I Petru 4, 15—16).

Cei statornici în lucrarea dreptății, care răbdă ispitele, fără să cîrtească, sînt vrednici de împărăția cerurilor, pe care o dă Domnul Hristos celor „prigoniți pentru dreptate”.

Se dovedesc statornici în realizarea dreptății toți cei care în ciuda obstacolelor, rămîn în legătură cu Domnul Hristos, toată grija lor fiindu-le doar aceea de a duce o viață vrednică de numele de creștin (Fil. 1, 27), o viață care să-i recomande înaintea lui Dumnezeu și pentru împărăția cerurilor. Așa au făcut sfinții apostoli, care îi învăță și pe credincioși: „Nu răsplătiți răul cu rău sau ocara cu ocara, ci dimpotrivă binecuvîntați, căci spre aceasta ați fost chemați, ca să dobîndiți binecuvîntarea” (I Petru 3, 9).

Statornicia celor credincioși în răbdare pentru dreptate arată hotărîrea lor tare de a se realiza ca drepti în Hristos și îi descoperă ca potriviți pentru împărăția lui Dumnezeu (Luca 9, 62), pe care o și dobîndesc, iar pentru aceasta sînt fericiti.

Ierod. Teofil Părăian

VASILE ALECSANDRI și unitatea limbii literare

Cînd, în 1935, Paul Zarifopol se ocupa de rolul lui Alecsandri în literatura națională și în limba noastră literară, el afirma, cu convingere că „*acum sentimentul unei limbi literare este sigur la scriitorii români*”. Subtitlul critic și estetician ne lăsa să înțelegem că într-o epocă anterioară acest sentiment nu există. Cu alte cuvinte, limba literară modernă stătea, ea însăși, sub semnul întrebării, înainte de apariția școlii critice moldovenești, de la 1840, despre care Sextil Pușcariu spunea că a fost, poate, cea mai frumoasă mișcare literară dintre cîte am cunoscut noi români.

Punctul de vedere al lui Zarifopol coincide, în mare, cu ceea ce a afirmat, mai înainte, G. Ibrăileanu, atît la cursurile sale universitare cît și într-un articol dedicat lui Alecsandri, publicat, inițial, în „Insemnări literare nr. 18, din 15 iunie 1919, p. 1—4, reprodus în volumul „Note și impresii” (Iasi, 1920), din care am împrumutat citatul ce urmează: „Alecsandri a colectat, a editat și a înfrumusețat poezia populară. A introdus genuri noi în literatură și a cultivat toate genurile literare și aproape toate speciile acestor genuri, de la fabulă pînă la roman. Prin această și prin lupta împotriva sistemelor lingvistice, a colaborat ca nimene altul la formarea limbii literare” (p. 176).

Alteori, Ibrăileanu a afirmat că, pe la 1860, cînd Alecsandri dăduse, în cea mai mare parte, măsura talentului său, limba română literară modernă era formată, că rolul principal în formarea ei l-a avut tocmai Alecsandri care s-a manifestat în toate genurile literare și a dominat, cu producțiile sale literare, o întreagă epocă (1840—1890). Este

ror lucrărilor similare anterioare, nici poezia naturii patriei ori lirica patriotică. Prin toate, împreună, poetul a reușit, foarte curînd, să devină cunoscut de la o margine la alta a pămîntului românesc. Poezia lui era cîntată și recitată în toate ocaziile, teatrul său urmărit cu interes. Toată lumea era influențată de limba cărților sale. Pentru prima dată cînd un scriitor de-al nostru rupe barierele locale ale provinciei natale și vorbește româniilor din toate „cele patru unghiuri”. În felul acesta, Alecsandri contribuie mai mult decît oricare alt scriitor, de pînă atunci, atît la consolidarea unității naționale cît și la încheierea limbii literare moderne.

Marea popularitate a lui Alecsandri, în epocă, precum și rolul pe care el l-a jucat în dezvoltarea, ulterioară, a literaturii și limbii noastre literare, rezultă și din atitudinea pe care au avut-o, față de el, scriitorii mai tineri. Istoricii literari dintre cei mai autorizați, ca G. Bogdan-Duică, au subliniat, încă acum mai bine de o jumătate de secol, rolul pe care l-a avut poezia lui Alecsandri asupra lui Eminescu, în prima perioadă a activității acestuia. Ideea a fost reluată de mulți alții. Nu-i locul să ne oprim, acum, la aceste nume. Vom mai pomeni, doar, pe academicianul Iorgu Iordan care, într-un articol publicat în mai 1940 și intitulat „Limba lui Eminescu”, sublinia, ca una dintre caracteristici, legătura autorului „Epigonilor”, cu poezia lui Alecsandri. În locul altor nume, care ar mai putea fi citate aici, vom menționa faptul că, în momentul de față, nu există cercetător cît de cît serios, în domeniul literaturii ori în cel al limbii literare care să nu vadă în legătura pomenită un punct de rezistență dintre cele mai importante în întreaga activitate a lui Eminescu. Oricum, toată lumea trebuie să fie incredințată că apariția lui Eminescu n-ar fi fost posibilă, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dacă n-ar fi existat, mai înainte, opera poetică a lui Alecsandri, din care s-au desprins nu numai toate curentele importante din literatura secolului trecut, ci și îndemnul, continuu, de a ne întoarce, mereu, la producțiile literare ale epocii pe care a dominat-o Alecsandri, ca la niște adevărate izvoare ce curg dinspre strămoși, peste noi, spre cel mai îndepărtat viitor.

Poezia de tinerețe a lui Eminescu și a tuturor contemporanilor lui, se prezintă într-o formă în care se înțelege, cu ușurință, influența lui Alecsandri. Afirmatia este valabilă, deopotrivă, pentru moldoveni, pentru munteni și pentru ardeleni. Drumul lung care duce de la Asachi pînă la Eminescu a fost trasat și consolidat în primul rînd de Alecsandri, care pornind de la poezia populară și de la realitățile epocii, a dat o orientare dintre cele mai fericite limbii noastre literare. Cu elemente de limbă vorbită, în primele cicluri de poezie, cu utilizarea arhaismului în „Legende”, cu promovarea, curajoasă, a neologismului în proză și, în primul rînd, în notele de călătorie, el a recurs chiar la elemente de jargon, în teatru, ori de cîte ori a fost nevoie să ia atitudine și să critice anumite manifestări ori deprinderi de ale contemporanilor săi. Cu un cuvînt, Alecsandri este cel dintîi scriitor român care utilizează, cu succes, toate aspectele limbii noastre, în funcție de conținutul fiecărei lucrări și realizează o limbă acceptată de cititorii de pretutindeni. El trasează un drum de la care nu se va mai putea abate nimeni, în viitor, pe care îl vor consolida, mereu, creatorii de mai tîrziu, în frunte cu Eminescu și Sadoveanu.

Gavril Istratie

2050 DE ANI DE LA CREAREA PRIMULUI STAT DAC CENTRALIZAT ȘI INDEPENDENT

Sentimentul dacic în poezia românească

Trei veacuri de poezie românească (de la Dosoftei la Aurel Șorobetea) demonstrează permanența unei teme majore a liricii noastre: *tema dacică*. O temă profund și elevat patriotică, de omagiere a strămoșilor conturînd imaginea închipuită de români, prin poezi, despre îndepărtata lor origine geto-dacică. O temă ce argumentează cu mijloacele artei cuvîntului aserțiunea lui G. Călinescu: „Cea mai curată prejudecată întretinută de noi înșine și de străini este că sîntem o națiune tinăra bineînțeles în stare de frumos viitor... Nici datele istoriei, nici examenul etnologic nu confirmă tinerețea noastră. Noi sîntem în fond geți, și geții reprezintă unul din cele mai vechi popoare autohtone ale Europei, contemporane cu grecii, cu celții, cu grupurile italice anterioare imperiului roman”.

Poezia a intuit acest adevăr istoric. Într-o vreme cînd în istorie și lingvistică exagerările latiniste îl făceau pe Hașdeu să lanseze patetica interogație: „Perit-au dacii?”, în versurile poezilor români se manifesta vibrant, în felurite ipostaze, *un sentiment dacic*.

O primă ipostază este legată de *mitul etnogenezei* simbolizînd constituirea însăși a poporului român. De el a fost atras mai întîi Gheorghe Asachi în legenda versificată Dochia și Traian, povestind împietrirea Dochiei cu oile sale, urmărită de Traian. Ca o personificare etnică mitul apare mai tîrziu în poezia lui Vasile Voiculescu. Luptele daco-romane componentă fundamentală a etnogenezei poporului român au inspirat cele mai multe epopei naționale, sau încercări de epopee: Bolintineanu, Baranzi, Al. Pelimon, Aron Densușianu, M. Eminescu. Poeții nu stăruie în prezentarea luptelor în învingători și învinși ci în ideea nașterii unui nou popor cu strămoși vrednici.

Sînt evocate locuri și vestigii daco-romane: Valul lui Traian, Kogaion, muntele sacru al dacilor, Sarmisegetuza, Piatra Craivii, Ravistorum, legendarul oraș al asasinării lui Decebal, iar viziunea Daciei Felix se constituie ca un îndemn la unitatea națională.

O „lectură poetică” a Columnei am putea numi poeziile în care poeții din diferite epoci descifrează din perspectiva actualității sensurile multiple ale acestei concentrate istorii în piatră: stimulente al energiilor naționale (Asachi), martor al spectaculoasei devenirii a poporului nostru (Beniuc), garanție a trăinicieii și statorniciei noastre (Ioan Șerb), metaforă a patriei socialiste (Adrian Păunescu).

O adevărată obsesie a poezilor atrași de tema dacică este momentul morții lui Decebal. La Boliac moartea lui Decebal devine pretextul poetic al elogiului libertății, la Ivan Nenițescu al demnității naționale, iar în poezia contemporană capul lui Decebal devine simbolul unei conștiințe neîntrerupt treze vechind la libertatea neamului: una din legendarele pietre „sau un stîlp de foc al „Mindrei vetre”. Momentul anterior morții lui Decebal a atras de asemenea pe cîțiva poeți, evocînd secvența unor discursuri viguroase, bărbătești în care se condamnă cu tărie trădarea și se elogiază rezistența națională, sacrificiul suprem în numele libertății patriei *Decebal către popor* de George Coșbuc, evocînd poetic un asemenea moment, este o capodoperă a poeziei patriotice românești. Marin Mincu imaginează „ultimul cuvînt al lui Decebal către ai săi” în care ideea existenței și morții demne și libere este corelată de creșterea semnificației în posteritate.

O perspectivă nouă în tema dacică aduce Lucian Blaga. „Într-un anume sens toată lirica blagiană este subsumabilă mitului dacic” (Paul Anghel).

Frecvență este invocarea sentimentului dacic în dialectica trecut-prezent, cu sensul dinamizării energiilor prezentului sau mobilizării lor la realizarea unor idealuri mărețe: Asachi invocă Dacia Felix pentru a îndemna la Unirea Principatelor, Mihai Beniuc, Emil Botta ș.a. înfățișînd o „Transilvanie sfîșiată” în 1940, cu o nădejde a apropiatei dreptăți, iar Geo Dumitrescu închină o odă Columnei Libertății la douăzeci de ani de la izgonirea fascismului, accentuînd ideea: „Cei douăzeci se trag din două mii / Porni de mult istoria pe-aci / N-a fost pustiu aici, nici fund de zare...”.

Sentimentul dacic a oferit cîteva reușite majore liricii patriotice românești, sintetizînd dialectica trecut-prezent într-o idee a devenirii și permanenței istorice, a mesajului de prietenie și bună conviețuire cu toate popoarele lumii, așa cum apare el în una din cele mai frumoase poezii din lirica actuală: „Slav aș fi fost, de nu eram latin / latin aș fi, de nu mi-ar zice dac — / dar a ieșit așa: să fiu român — / Și vreau cu toată lumea să mă-mpac”.

Ion Buzași

Cană dacică, lucrată cu roata

Biserica veche ortodoxă a Devei (1640—1865)

În cimitirul vechi din str. Călugăreni a existat 225 de ani biserica veche ortodoxă română a Devei, despre care lumea actuală nu știe nimic, deși trecutul ei merită să fie cunoscut.

Construită din zid cu începere din anul 1640, a fost destul de mare după urmele ce se vedeau în trecut, dar nici o imagine a ei nu a rămas, așa că o descriere detaliată nu se poate face. Zidirea a durat cîțiva ani, dar după un timp arde și este curînd refăcută, iar turnul a fost zidit din nou în anul 1727. Astfel după Cetate și Magna Curia (Muzeul) aceasta este a treia construcție ca vechime în Deva. Datorită stricăciunilor aduse de vremuri biserica a fost demolată în 1865, nu însă și turnul. Nu se știe dacă biserica a fost pictată, dar între preoții acesteia erau și pictori, cum au fost: pr.

Ioan care împreună cu Nicolae din Pitești au pictat la 1765 biserica din Gura Sadului, sau popa Ion Moleru, care la 1790 pictează o icoană la biserica din Geoagiu.

Din această biserică n-a mai rămas decît actualul turn care se vede în cimitir și a fost declarat monument istoric de multă vreme. Turnul este destul de mare și înalt iar acoperișul s-a făcut cu prăștilă și sub el este construit un coridor înalt, din lemn.

Pe fața turnului există o pisanie scrisă în piatră cu litere cirilice, care fiind deteriorată puțin, la reparația generală din 1970 n-a fost refăcută și nici pusă la loc,

Dr. Victor I. Șuiaga
Deva

(Continuare în pag. a 4-a)

Unitatea poporului român...

(Continuare din pag. 1)

s-a răspândit și limba română în care erau scrise aceste lucrări, limba literară începătoare. La răspîndirea cărților manuscrise și tipărite a contribuit faptul că, în secolele XVI—XVII, mulți clerici din Moldova și Țara Românească veneau în Transilvania, după cum numeroși preoți și laici ardeleni și-au desfășurat activitatea în Țările Române de la est și sud de Carpați. Bisericele și mănăstirile înființate de munteni și moldoveni în Transilvania, de asemenea, au constituit focare de răspîndire a culturii și a conștiinței unității spirituale a românilor.

În același timp, asemenea legături au contribuit la întărirea credinței ortodoxe, care era un alt factor de seamă al profilului spiritual al poporului român. Și aceasta avea loc tocmai atunci cînd se făceau eforturi, folosindu-se tot felul de mijloace, pentru catolicizarea românilor, iar apoi pentru atragerea lor la luteranism și calvinism. În conștiința maselor, credința ortodoxă se confunda cu neamul, după cum se afirmă în actul din 1574, în care se spune că religia „grecească” (ortodoxă) este „religia română”, de aceea apărarea religiei însemna, totodată, și apărarea neamului. Rectorul universității ieziute din Cluj, Antonius Possevinus, vorbea despre tenacitatea românilor în apărarea religiei ortodoxe.

Românii din cele trei țări aveau aceleași datini și obiceiuri, cu deosebiri neesențiale, la botez și la nuntă, la priveghiu și la înmormîntare, la arat și semănat, la secerat și cules, la judecarea diferitelor cauze. Același vechi obicei al pămîntului (jus valachicum), cu juzi și „oameni buni și bătrîni”, care judecau neînțelegerile, sub copacul bătrîn din fața bisericii, dominică după slujba religioasă. După aprecierea învățatului ardelen din secolul al XVIII-lea, Iosif Benkő, aceste datini și obiceiuri erau atît de înrădăcinate încît mai ușor se putea smulge ghioaga din mina lui Hercule decît să fie abătuți românii de la ele.

Unitatea de conștiință a romanității și de neam a poporului român, comunitatea lingvistică, culturală și economică, a favorizat întărirea și

dezvoltarea între Moldova, Țara Românească și Transilvania a unor strînse relații de colaborare și întrajutorare în domeniul cultural, economic, militar și politic. La rîndul lor, aceste permanente legături, au contribuit la întărirea conștiinței unității de neam, la cristalizarea nevoii de acțiune unită în lupta pentru libertate și apărare a ființei de neam. Astfel, Bogdan al II-lea, pe la 1450, își exprima dorința ca Moldova „una să fie” împreună cu Transilvania; Vlad Tepeș socotea că Țara Românească și Transilvania trebuie să fie „o singură țară”; Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, arăta în 1478, că Muntenia este o altă țară românească.

În condițiile sfîrșitului celui de al XVI-lea secol, unitatea politică a țărilor române era inseparabilă de independența acestora. Pentru cucerirea independenței și realizarea unității lor s-au făcut numeroase planuri și încercări. Aron Vodă — după cum nota Grigore Ureche — „socoti să se ajungă cu Mihai Vodă, carele domnea pre acea vreme în Țara Muntenească, ca să se dezbată de sub mina Turcilor”.

Lupta pentru înfăptuirea unității politice a celor trei țări române a atins punctul culminant în timpul lui Mihai Viteazul. În vederea realizării acestui deziderat fundamental, la 16 octombrie 1599, furtunosul domn porni cu oștile sale spre Transilvania. Brașovenii îl întâmpinară cu un car cu cojoace și mari cantități de alimente. După bătălia de la Șelimbăr, Mihai porni spre Alba Iulia, unde intră triumfal la 1 noiembrie 1599. Documentele de epocă consemnează că solidaritatea românilor ardeleni cu oastea munteană a voievodului Mihai avea la bază „încrederea că au un domn din neamul lor”. Din Transilvania, Mihai, cu iuțea ce-l caracteriza, trece în Moldova, în mai 1600, unde a fost primit „cu mare însuflețire”, unind astfel cele trei țări române. De-acum, Mihai Vodă se intitula „Domn al Țării Românești și Ardealului și a toată țara Moldovei”. Iar sigiliul său solemn, sintetiza într-o singură emblemă, stemele țărilor române: sus *vulturul cu crucea în cioc*, stema

Țării Românești, sub aceasta *zimbriul moldovean* și dedesubt *cei doi lei transilvăneni*.

Ca urmare a acțiunii lui Mihai Viteazul, la hotarul dintre veacurile XVI și XVII, țările române se aflau sub o singură cîrmuire. Era cîrmuirea politică a lui Vodă Viteazul, despre care un *diario* roman contemporan spunea că, „dacă a fost vreodată un principe în lume vrednic de glorie pentru fapte eroice, acesta e signor Mihail, principele Valahiei”.

Opera politică a lui Mihai Viteazul — Unirea Țării Românești, Moldovei și Transilvaniei — a fost o etapă calitativ nouă a unui proces istoric îndelungat, la încheierea căruia se desăvîrșea statul național unitar român modern, la 1 decembrie 1918. În același timp, opera lui Mihai a constituit un argument convingător pentru toate generațiile de după 1600, cu privire la posibilitatea împlinirii concomitente a idealului de unitate și independență, deziderate vitale pentru păstrarea ființei noastre de neam. De aceea, fapta voievodului muntean a căpătat valoare de simbol, luminînd ca o făclie nestinsă, prin vreme, lupta de eliberare și unitate națională.

Faptele și numele marelui voievod au intrat adînc în conștiința și istoria românilor, după cum și în istoria universală. Contemporanii l-au socotit cel mai vrednic de glorie dintre toți principii vremii. Poporul i-a veșnicit faptele, poezii l-au cîntat, publiciștii din Italia, Franța, Spania, Cehia, țările germane i-au consemnat vitejia, pictorii i-au imortalizat chipul, istoriografii i-au dedicat numeroase cronică, studii și lucrări. Ținînd seama de meritele nepieritoare, istoricul german Johann Christian Engel aprecia că trebuie „să semănăm flori pe mormîntul acestui domn român, care prezintă interes de istorie universală”, iar A. D. Xenopol îl considera „meteor strălucitor pe cerul poporului român”.

Astăzi, cînd sărbătorim aniversarea a 380 de ani de la Unirea celor trei țări românești, înfăptuită de marele domn, opera lui Mihai Viteazul este prețuită mai mult ca oricînd, deoarece ea constituie un izvor inepuizabil de noi forțe pentru apărarea libertății și independenței naționale a patriei.

A cincea bazilică creștină descoperită la Tomis

La Tomis, (Constanța de azi) datorită atenției deosebite ce se acordă de către Conducerea țării pentru trecutul nostru și prin grija permanentă a valoroșilor și harnicilor arheologi de la Muzeul de istorie națională și arheologie din Constanța, în toamna anului 1979, cu prilejul săpăturilor arheologice ce au avut loc în zona de est a peninsulei pe care este așezată Constanța, s-a descoperit o nouă bazilică creștină (a

rite forme. Unele vase din ceramică fină și culoare roșie poartă pe ele ca decor cruci ștamplate.

În partea centrală a naosului se află un puț pietruit de formă elipsoidală, adînc de 1,10 m, care este în legătură cu canalul de aducțiune amintit mai sus și care trece pe sub pronaos.

Bazilica are partea de SV așezată lîngă colțul unui mare edificiu al cărui zid de nord se păstrează pe

cincea), amplasată la 20—25 m SV de hotelul Palas și orientată NE-SV.

În acest oraș au fost cunoscute, pînă în prezent, patru bazilici creștine din secolele IV—VI, perioadă socotită „era bazilicii paleo-creștine” în Scythia Minor, despre care s-au publicat articole și studii după ce au fost descoperite.

Bazilica descoperită, lîngă hotelul Palas la sfîrșitul anului trecut, se crede a fi din perioada împăraților Anastasie (491—518) și Justinian (527—565), poate chiar mai veche, întrucît s-au găsit și materiale ceramice de la sfîrșitul secolului al IV-lea.

Partea cea mai bine conservată este pronaosul lat de 2,40 m și lung de 5 m, care ne dă indicații și asupra lățimii bazilicii. Zidul naosului gros de 0,75 m, este făcut din piatră semifasonată la exterior (acest lucru reclamă un placaj) intercalată pe unele porțiuni cu cărămidă pentru egalizare. Înălțimea zidurilor se păstrează la cota 0,92 m. Pronaosul este pavat cu lespezi mari de calcar, care au fost răvășite de două gropi moderne. Lespezele erau așezate pe un canal pietruit care venea dinspre SV. Trecerea dintre naos și pronaos se făcea printr-o intrare lată de 1,60 m.

Naosul cu o lungime de 12 m este și el afectat de gropi moderne. Este pavat cu lespezi mari de piatră din care unele de 1,20 m/0,95 m și groase de 30—35 cm. În partea centrală a naosului pavajul mare de piatră s-a prăbușit, deoarece a fost așezat pe o canalizare mare pietruită care datează dintr-o perioadă anterioară.

Pornind de la intrarea din pronaos, spre interiorul naosului se constată păsarea a două postamente de piatră late de 70 cm și orientate pe lungimea naosului care reprezintă delimitarea celor trei nave interioare, împreună cu coloanele de calcar și marmură. De remarcat este faptul că bazele de coloană erau așezate pe pavajul masiv din lespezi.

Bazilica a fost placată cu marmură, aceasta o demonstrează marea cantitate de placaj lucrată cu îngrijire. Pe lîngă capitelluri creștine s-au mai găsit fragmente dintr-o mensa martyrum care fusese așezată pe un picior de calcar, lucrat sub formă de octogon, avînd înălțimea de 0,59 m, diametrul mare 0,70 m, iar latura la octogon de 0,31 m. Acest picior are la capătul superior un orificiu circular adînc de 5 cm, cu diametrul de 8 cm și un șanț despărțitor pe diametru.

Ceramica este și ea bine reprezentată de vase mari și mici de dife-

o lungime de 19 m. La acest edificiu, care încă nu a fost cercetat au fost totuși descoperite fragmente mari de ancadrame din marmură și pe nivelul de călcare bucăți mari de mozaic policolor (motive florale și geometrice). Mozaicul este alcătuit din fragmente paralelipipedice din gresie neagră și roșie, calcar galben, marmură albă și gresie verde.

Această importantă descoperire arheologică a fost semnalată, deja, de scurte note, în presa noastră și aparține colectivului de arheologi din care face parte arheologul N. Ghe-luță Georgescu.

Din cele arătate mai sus, se pot spune următoarele:

Clădirea asupra căreia am referit reprezintă o bazilică de dimensiuni medii, bogat ornamentată cu placaj de marmură, purtînd simboluri creștine (remarcăm și un motiv zoomorf, apariția pînului).

Înclîmăm să credem că bogăția materialului arheologic descoperit atît la bazilica în curs de cercetare, cît și, parțial, la clădirea alăturată, care constă din placaje de marmură, ceramică cu ștampele creștine, sticlă irizată, probabil de la vitralii, mozaic policrom, aplică de os în formă de cruce, piciorul și mensa sacra și altele, că ne aflăm într-o situație similară celorlalte descoperiri de la Histria și Callatis, unde sînt cunoscute astfel de edificii eclesiastice. La Histria în zona Domus II există un astfel de edificiu, care are lipit pe latura de nord o capelă creștină. La Callatis este vorba de bazilica de tip sirian lîngă zidul de incintă al cetății și încadrată tot unei mari clădiri cu aceeași destinație. Dat fiind importanța Tomisului, ca metropolă și centru episcopal al Scythiei Minor, considerăm că acest edificiu cu mozaic a fost folosit, probabil un timp, ca reședință episcopală a Tomisului, în cadrul căreia bazilica descrisă mai sus își avea rolul său.

Existența mai multor bazilici la Tomis dovedește cu prisosință, pe de o parte, răspîndirea creștinismului, organizarea și dezvoltarea vieții bisericești în metropola Scythiei Minor, iar pe de alta, perioada de civilizație înfloritoare, puterea economică a localnicilor din acel timp și statornicia noastră pe aceste străbune meleaguri, care în anul aniversării a 2050 de ani de la întemeierea primului stat geto-dac centralizat și independent de sub conducerea lui Burebista își capătă o deosebită semnificație.

EPIFANIE-NOROCEL TOMITANUL
Episcop-vicar

Biserica veche a Devei...

Continuare din pag. a 3-a)

dar nișa în care stătea se vede și astăzi. Se cunoaște însă inscripția, după descifrarea făcută în 1933 de pr. Al. Petreu (1870—1950) din Deva și revăzută de prof. univ. din Cluj, Silviu Dragomir (1888—1962), pe care o dăm integral aici:

Cu ajutorul Tatălui și cu îndemnul Fiului și cu săvîrșirea Duhului Sfînt s-au ridicat acest Turn în zilele Înălțatului Împărat Carol și fiind Arhiereu Ardealului Măria Sa D-l Vlădica Ion și fiind protopop Cioca Hinedorean și s-au ridicat cu cheltuiala Dumnealui răposatului Todor Grosa fiind îngropat în biserică și au lăsat pe găzdoia Dumnealui Jupineasa Făbian Jujana cu fiul Dumnealui Ion Gosa și s-a ridicat de pomana Dumnealui și a tot neamul Dumnealui, Cheltuia 406 V.S. florinți și fiind lîngă Dumnealui Jupin Sabău Mihai și Jupin Dragoș. — Popi au fost: Pop Istoc, Pop Iosif, Pop Gorgie.

Scri-am eu Todor zidar, văleat 1727 Mai 20.

Cel care va strica să fie afurisit de Cristos.

Aparținînd pînă la 1700 de vechea și istorica Mitropolie a Transilvaniei cu sediul în Alba Iulia, această biserică a fost sfințită de către mitropolitul de la vremea terminării construcției, apoi în ea s-au rugat și au cuvîntat poporului și alți ierarhi ai timpului, ultimul fiind Andrei Șaguna, care o cercetase de mai multe ori. Importanța bisericii rezultă și din mărimea comunității ortodoxe a Devei, care după conscripția din 1733 avea 260 familii de români și 6 preoți, fiind astfel cea mai mare parohie română din comitatul Hunedoara.

Prin rolul avut, prin evenimentele trăite, cît și prin valoarea înzestrărilor sale, se poate spune că biserică veche a Devei a fost o biserică istorică.

În adevăr, chiar de la început lupta de prozelitism reformat și-a pus pecetea asupra ei, deoarece nu a putut fi construită pînă cînd nu s-au impus românilor unele condiții nedrepte și umilitoare, care au dat naștere decenii de-a rîndul la multe conflicte.

Cînd apoi furia catolicismului s-a năpustit în sec. XVIII asupra ortodoxiei ardeleni, în această biserică au intrat triumfal, s-au rugat și au cuvîntat poporului vajnicii apărători ai ortodoxiei, călugării: Visarion în

martie 1744 și Sofronie în 1759, ultimul de aici dînd chiar proclamația sa către moșii crișeni pentru păstrarea credinței strămoșești.

A fost această biserică veche și martoră la evenimente răscoală lui Horia și revoluției lui Avram Iancu petrecute la Deva și în ea s-au rugat preoții împreună cu poporul pentru odihna celor vreo 200 iobagi căzuți în atacul asupra Devei la 6—7 nov. 1784, cînd și a celor 56 prizonieri decapitați barbar în dosul cetății la 8—9 nov. același an, precum și pentru suferințele celor peste 100 iobagi căzuți în atacul lăncierilor „tribunu” lui Solomon, dat asupra Devei în noaptea de 5/6 febr. 1849. Se știe apoi că și slujitorii acestei biserici au stat alături de popor în toate marile evenimente ale istoriei.

Astfel popa Ioan al Devei îngrijește și mîngie pe cei decapitați la 1784, prot. Constantin Duma Peștișanul participă la Adunarea Națională din 3/15 mai 1848 la Cîmpia Libertății de la Blaj strîgînd împreună cu poporul „vrem să ne unim cu țara”, iar preotul Inocențiu Anghel, fiind urmărit și amenințat de unguri pe timpul revoluției, a stat ascuns, s-a îmbolnăvit și a murit curînd.

Avea biserică veche a Devei, o bogată zestre de icoane, cărți și clopote, care oate la demolare au fost duse la noua biserică catedrală, unde pe cele cite s-au mai păstrat le-a văzut și cercetat N. Iorga în 1906, publicînd însemnări despre ele.

Dintre icoane, două datînd din 1784 au fost publicate de N. Iorga iar 5 există și astăzi fără a li se cunoaște pictorul și vechimea.

Existau în această biserică cărți vechi din secolele XVII—XIX și în ea se citea în Biblia lui Șerban Vodă Cantacuzino. Un cititor de seamă al bisericii a fost și Banul George Cantacuzino din Țara Românească cu tot neamul său, prin multele dăni făcute acesteia, cum vorbește o însemnare scrisă la 1721 pe un Apostol din 1683, publicată de N. Iorga.

Au fost în biserică veche a Devei clopote vechi cu inscripții rămase necunoscute, care după demolare au fost duse la noua catedrală, de unde în 1916 stăpînirea austro-ungară le-a ridicat pentru nevoile războiului.

Din tot ce a fost, singur turnul mai amintește despre suferințele și gloria ortodoxiei române din acest oraș în sec. XVII—XIX. Acesta deși pare părăsit, atrage totuși privirile multor localnici, vizitatori din alte părți și turiști străini care poposesc aici.

Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM Departamentul Export — Import Presă P.O. Box 136-137 — telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Lector Aurel Jivi — redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu — membri; tehnoredactor: Diac. Ezechiel Oancea.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.